

Українська академія аграрних наук
Інститут кормів

КОРМИ І КОРМОВИРОБНИЦТВО

Міжвідомчий
тематичний
науковий
збірник

60

Вінниця
2008
Видавництво-друкарня «Діло»™

УДК: 636

Обґрунтовані наукові засади функціонування польового кормовиробництва, доцільність використання багаторічних бобових трав у виробників об'ємистих кормів та збалансування їх за протеїновою поживністю.

Наведені результати досліджень по вивченню особливості росту, розвитку та формування продуктивності ярих ранніх посівів та післяюкісної кукурудзи.

Розглядаються питання вирощування сої за традиційною та альтернативною технологіями, а також вплив системи удобрення на продуктивність насіння сої.

Встановлено сортові особливості формування продуктивності люпину вужколистого.

Висвітлено результати багаторічних досліджень по вивченню ефективності залуження схилівих земель травосумішками на основі лядвенцю рогатого.

Представлені результати науково – господарських дослідів по вивченню ефективності використання в раціонах свиней пробіотика «Пробіол – Л», «Пробіол – Л» та лимонної кислоти, «Пробіол – Л» та бурштинової кислоти, кормового антибіотика «Біовіт – 80», жирової та жиролізинової добавок та ін.

Збірник розрахований на наукових співробітників, викладачів вузів, аспірантів, студентів та фахівців сільськогосподарського виробництва.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту кормів УААН, протокол № 3 від 18.03.2008 року.

Редакційна колегія: В.Ф.Петриченко (відповідальний редактор), М.І.Бахмат, В.Д.Бугайов, М.Ф.Кулик (заступники відповідального редактора), Л.П.Гулько (відповідальний секретар), А.О.Бабич, В.П.Борона, І.М.Величко, Г.І.Демидась, А.Г.Дзюбайло, В.С.Задорожний, О.І.Зінченко, Г.П.Квітко, С.І.Колісник, В.А.Кононюк, В.В.Лихочвор, П.С.Макаренко, В.Т.Маткевич, Я.І.Машак, І.Ф.Підпалій, А.А.Побережна, Л.С.Прокопенко, А.В.Черенков

Точка зору редколегії
не завжди збігається
з позицією авторів

ISBN

© Інститут кормів УААН, текст, макет, 2008.

© Видавництво-друкарня «Діло»™,

СПД Данилюк В. Г., 2008.

УДК: 632.51: 633/635

М. М. Неїлик

Інститут кормів УААН

ГЕРБОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ АГРОЦЕНОЗІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ АМБРОЗІЇ ПОЛИНОЛИСТОЇ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Наведено результати моніторингу орних земель і посівів та встановлено особливості поширення амброзії полинолистої в агроценозах різних культур.

Зараз відомо понад 30 видів амброзії, але найбільш поширена серед них – амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisifolia* L.) – небезпечна для людини і доквілля бур'янова рослина, яка має карантинне значення в Україні. Це є однорічна рослина з родини айстрових, з великою надземною вегетативною масою, здатна в польових умовах витіснити і пригнічувати як культурні рослини, так і бур'яни. Внаслідок надмірного висушування та виснаження ґрунту урожайність польових культур суцільного посіву знижується на 25-40 %, а просапних – на 40-60 % і більше. Крім того амброзія належить до тих бур'янів, що завдають шкоди не тільки сільськогосподарським культурам, а й безпосередньо здоров'ю людини. В надземній частині рослини міститься 0,014 % ефірних олій, кверцетин, кумарин, псилостахіїн та багато інших складових сполук. Восени під час масового цвітіння амброзія виділяє в повітря багато пилку, який потрапивши в органи дихання людей викликає алергічну хворобу під назвою «осіння пропасниця» [1]. Необхідно зауважити, що площі поширення амброзії полинолистої за даними Укрголовдержкарантину збільшилися у 2,4 разу порівняно з 1996 роком та на початок 2005 року становили 1281 тис. га території [2]. Тоді як у Вінницькій області станом на кінець 2007 року цей показник в межах 18 районів досяг 1002,6 га. Максимального поширення (855 га) вона набула у Піщанському районі. Взагалі наявність амброзії зафіксована у 50 господарствах Вінницької області. Для припинення експансії амброзією ріллі необхідно більш ґрунтовно з'ясувати біологічні особливості розвитку цього бур'яну в агроценозах польових культур, провести моніторинг ґрунту і посівів та встановити ареал її по-

© Неїлик М.М., 2008

ширення. На підставі цього розробити економічно доцільні інтегровані системи захисту рослин від цього бур'яну.

Методи та умови проведення досліджень. Для визначення наявності амброзії в ґрунті з орного шару завглибшки 0-30 см відбирали зразки ґрунту буром, робоча частина якого має діаметр не менше 3,5 см. На площі понад 100 га відбирали 60 проб, а при розмірі поля 50-100 га – 40 проб. Насіння бур'янів відмивали на ситах з отворами 0,25 мм, потім підсушували, сортували і підраховували при цьому фізично нормальне насіння. Після цього кількість насіння перераховували на 1 м², а потім на 1 га.

Для визначення фактичного видового складу бур'янів на кожному полі застосовували кількісний метод. З цією метою його обстежували, проходили по діагоналі або по двох діагоналях. У залежності від площі поля визначали кількість облікових майданчиків. Так, на полі площею до 50 га через рівні інтервали виділяли 10 облікових майданчиків, від 50 до 100 га – 18-20, а на полях понад 100 га – 25 майданчиків. Результати обліку бур'янів на кожному майданчику заносили у відомість, яку заводили для кожного поля. Після камеральної обробки результатів обліку визначали загальну кількість бур'янів та видовий склад, виділяли при цьому чисельність рослин амброзії.

Крім того, в решті районів, обстеження проводили візуальним методом.

Результати досліджень. Обстеження, проведені кількісним методом у СП «Промінь», показали, що в орному шарі ґрунту (0-30 см) польової сівозміни чисельність насіння бур'янів усіх видів знаходилась в межах 257,7-510,2 млн. шт./га. У структурі бур'янового ценозу насіння однорічних злаків займає 18,9-35,4 %, а решта припадає на дводольні види. Серед дводольних видів набуває поширення насіння лободи білої, щиряці звичайної і дурману звичайного. Разом з тим простежується чітка тенденція до збільшення насіння амброзії полинолистої. Серед обстежених десяти полів сівозміни максимальну чисельність насіння амброзії в ґрунті (2,1-2,6 млн. шт./га) спостерігали на чотирьох полях, а на інших полях її кількість була дещо меншою і складала 0,8-1,8 млн. шт./га.

Тоді як у посівах польових культур ступінь забур'яненості амброзією полинолистою залежить від густоти і стану посівів та алелопатичної активності кожної культури. Так, наприклад, посіви люцерни другого року життя або однорічних трав, які мали оптимальну густоту травостою активно протистояли бур'янам. Спостереження показали, що у таких травостоях значна частина рослин мишію сизого, талабану польового, ромашки непахучої, щиряці звичайної і лободи білої після появи сходів гинули, а рос-

лини амброзії полинолістої і дурману звичайного знаходилися у пригніченому стані. Висота рослин амброзії при цьому знаходилася на рівні 8-10 см. Високу конкурентну здатність спостерігали також у рослин озимої пшениці. Завдяки високій алелопатичній активності сходів амброзії у посівах озимої пшениці не виявлено. Разом з тим, слід зауважити, що зріжені посіви цієї культури засмічувалися як амброзією, так і іншими видами бур'янів.

Протилежне явище спостерігали у посівах кукурудзи, сої, буряків цукрових та зріжених посівів багаторічних трав. У господарствах Піщанського і Тростянецького районів Вінницької області у посівах перерахованих культур ступінь забур'яненості рослинами амброзії збільшувалася і складав 2-3 шт./м². Згідно бальної шкали це становило 2-3 бали. Крім амброзії в структурі бур'янового ценозу були присутні також інші однорічні (лобода біла, щириця звичайна, просо куряче) та багаторічні бур'яни. За таких умов продуктивність сільськогосподарських культур зменшувалася на 45-55 %.

Даними цілого ряду дослідників встановлено, що повне знищення амброзії полинолістої може бути досягнуто лише застосуванням інтегрованої системи, де раціонально поєднуються профілактичні, агротехнічні, фітоценотичні, хімічні та інші заходи. Це обумовлено тим, що рослини амброзії поширюються не окремо, а є компонентом складного бур'янового ценозу [3, 4]. Разом з тим, за умов прогресуючого зростання рівня забур'яненості, застосування гербіцидів на ближчу перспективу залишиться важливим елементом інтегрованого захисту [5].

Висновки. Наведені результати моніторингу свідчать про інтенсивне поширення амброзії полинолістої, в першу чергу у посівах тих культур, які мають низьку конкурентну активність. До таких культур належать: буряки цукрові, кукурудза, соя та інші. Тоді як культури суцільного посіву здатні краще протистояти амброзії. Тому, необхідно проводити регулярне обстеження посівів, а інтегровані системи контролю розробляти із врахуванням фітоценотичної здатності сільськогосподарських культур.

Бібліографічний список

1. Фісюнов О.В. Карантинні бур'яни. – К.: Урожай, 1974. – С. 8-33.
2. Концепція з ліквідації амброзії полинолістої на території України протягом 200-2010 років // Карантин і захист рослин. – 2005. – №. – С. 15-17.
3. Матюха Л.П., Матюха В.Л., Рябоволенко В.В. Бур'яни – алергени // Захист рослин. – 2003. – № 6. – С. 14-17.

4. Заполовський С.А., Мовчан О.М., Деріга О.А. Карантинні бур'яни Житомирщини // Захист рослин. – 2003. – № 8. – С. 25-28.

5. Борона В.П., Задорожний В.С. Гербологія: проблеми розвитку // Захист рослин. – 2003. – № 11. – С. 21-22.

УДК: 633.2/.303:631.5/8 (477.4)

Ю. А. Векленко, кандидат сільськогосподарських наук

Інститут кормів УААН

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРЯМОГО ПІДСІВУ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ У ДЕРНИНУ СТАРОСІЯНИХ ТРАВСТОЇВ НА СУХОДОЛАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Висвітлено результати польового дослідження по вивченню ефективності збагачення господарсько-цінної частини урожаю старосіяних лучних травостоїв компонентами із багаторічних злакових і бобових трав шляхом всівання їх насіння у дернину в різні пори року. Встановлено, що застосування сумішки тимофіївки лучної із лядвенцем рогатим або конюшиною лучною ефективно вже на другий рік при всіх вивчених строках сіви, всівання тимофіївки лучної із люцерною посівною суттєвий приріст урожаю забезпечило лише при проведенні в ранньовесняний період, а підсів козлятнику східного в дернину виявився неефективним.

Одним із важливих напрямків інтенсифікації луківництва є підвищення продуктивності вироджених старосіяних травостоїв за рахунок збагачення їх цінними видами трав і покращання умов живлення, що дає змогу економити на капітальних вкладеннях при докорінному поліпшенні [1].

Зниження продуктивності сінокосів і пасовищ відбувається через поширення в складі фітоценозу дикорослих злаків і різнотрав'я. Поліпшувати видовий склад таких травостоїв можна шляхом проведення підсіву трав в дернину [2]. Найчастіше рекомендується покращувати старосіяні злакові різнотравні травостої підсівом багаторічних бобових трав. Проте ефективність цього заходу не завжди буває високою оскільки ще не достатньо вивчені оптимальні строки проведення підсіву та не визначено найбільш

© Векленко Ю.А., 2008

ЗМІСТ

<i>Петриченко В.Ф., Гетман Н.Я., Квітко Г.П.</i> Агробіологічні підходи до інтенсифікації польового кормовиробництва в Україні	3
<i>Каленська С.М., Єрмакова Л.М., Свистунова І.В.</i> Формування якості та поживності зеленої маси озимого тритикале залежно від строків сівби та біологічних особливостей сорту	13
<i>Пелех І.Я.</i> Ефективність вирощування двох врожаїв з однорічних кормових культур в умовах правобережного Лісостепу України	23
<i>Маткевич В.Т., Коломієць Л. В.</i> Врожайність і якість кукурудзи і сорго при вирощуванні в змішаних та ущільнюючих посівах	28
<i>Гойсюк Ю.В.</i> Формування врожайності сої сорту Феміда залежно від традиційної та альтернативної технологій вирощування	31
<i>Бахмат О.М., Чинчик О.С.</i> Вплив системи удобрення та інокуляції насіння на продуктивність насіння сої в умовах західного Лісостепу України	37
<i>Петриченко В.Ф., Чоловський Ю.М.</i> Продуктивність люпину вузьколистого залежно від моделей технологій вирощування в правобережному Лісостепу України	43
<i>Голодна А.В., Жмурко Л.Г.</i> Біологічна ефективність фітодоктора на люпині жовтому	50
<i>Гончар Т.М.</i> Особливості формування індивідуальної та зернової продуктивності гороху залежно від системи захисту в умовах правобережного Лісостепу України	56
<i>Дробітько О.М.</i> Особливості формування продуктивності кукурудзи залежно від просторового і кількісного розміщення рослин в агрофітоценозі в умовах південно-західного Степу	62
<i>Климчук О.В.</i> Кореляція урожайності із елементами її структури та морфологічними ознаками селекційного матеріалу кукурудзи в умовах монокультури	69
<i>Борона В.П., Карасевич В.В., Зімін В.А.</i> Особливості конкурентних взаємовідносин в агроценозах бобів кормових	75
<i>Нейлік М.М.</i> Геробіологічний моніторинг агроценозів та особливості поширення амброзії полинолистої у Вінницькій області	79

Векленко Ю.А. Ефективність прямого підсіву багаторічних трав у дернину старосіяних травостоїв на суходолах центрального Лісостепу України.....	82
Бабич А.О., Щербатюк М.А., Оліфірович В.О., Морозова І.І. Використання лядвенцю рогатого для залуження схилених земель, підвищення продуктивності старосіяних травостоїв та природних гірсько-лучних сіножатей в Прикарпатському регіоні.....	89
Моспан Г.М., Ченур С.С. Про деякі чинники мінливості показників ботанічного складу врожаю зеленої маси сіяних багаторічних трав при вищиванні їх в умовах гірсько-лісового поясу Карпат.....	94
Назаров С.Г., Дудченко В.І., Харчук А.С., Похилько О.В. Створення сінокісно-пасовищних бобово-злакових травостоїв багаторічних трав на орних землях західного Полісся України з вмістом бобового компонента 40-50 відсотків.....	100
Огієнко Н.І. Вплив складу травосумішок на особливості формування біоморфологічної структури травостоїв в умовах північно-східного лівобережного Лісостепу України.....	106
Курнаєв О.М., Нікітенко Л.Г., Сироватко К.М. Вплив мінерального консерванту «Універсал» на споживання сухої речовини та перетравність поживних речовин сіна з люцерни, заготовленого при підвищеній вологості за рулонною технологією.....	112
Пилук С.Н. Компоненты растительного происхождения в составе ЖЗЦМ.....	117
Костенко В.М., Дмитрук І.В., Нечипорук Ю.І., Суховуха С.М. Використання рістстимулюючих та імунозахисних добавок в раціонах телят та поросят.....	125
Кучерявий В.П. Вплив згодовування лактоцелу на відгодівельні та забійні показники ранньовідлученого молодняку свиней.....	132
Козирь В.С. Використання лушпиння соняшнику та тирси при дефіциті соломи.....	136
Обертюх Ю.В. Метаболізм жирних кислот в організмі бичків при відгодівлі кормами з високим вмістом концентратів.....	140
Радченко В.О. Польове кормовиробництво в умовах Криму.....	148
Глущенко Д.П. Ефективність оптимізації інтенсивного кормовиробництва.....	155

Аннотации	163
Resume	170

Наукове видання

КОРМИ І КОРМОВИРОБНИЦТВО

Міжвідомчий тематичний
науковий збірник

Заснований у 1976 р.

Випуск 60

Реєстраційний номер:
серія КВ № 984 від 04.10.94 р.

Підписано до друку 18.03.2008.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman
папір офсетний. Ум. друк. арк. 8
Наклад 100 прим.

Редакційна колегія:
Інститут кормів УААН
21100 м. Вінниця, пр-кт Юності, 16,
тел. (0432) 46-41-16

Редактор Леонід Гулько
Комп'ютерна верстка Юрія Обертюха

Видавництво-друкарня «Діло»™
СПД Данилюк В. Г.
м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 92
Тел: (0432) 43-51-39